

РОЗДІЛ 1

ЖУПАН І КІТ

Доця спершу відчула ліс і тільки потім побачила його. Вона вислизнула з батьківської хати дуже рано, і ніч досі чіплялася чорними кігтями за світ. З ран, які ті кігті лишали, потроху сочився вогкий досвітній туман.

У цій тривожній літній чорноті плюскотіла річка, в якій зараз мало хто упізнав би могутню Сітомлю. На іншому березі починався ліс. З нього віяло холодом. А потім із чорноти потягнулися переплетені гілки. Потягнулися просто до Доці. Вона озирнулася на рідне Менжне, узялася за дуту намистину на шиї й укотре подумала, що краще б лишила

намісто удома. Але повертатися було вже пізно. Вона б не встигла прийти сюди ще раз.

Десь із лісу долинуло скавчання, в якому ще можна було розпізнати нявкіт kota. Доця зітхнула і зняла з ноги черевик. Грайливі хвилі Сітомлі полюбляли красти взуття і лоскотати босі ступні — чомусь найчастіше ліві. А гарненькі шкіряні черевички Доці купили лишень цього року. Доця не збиралася їх втрачати. Хай навіть заради kota.

Кіт знову повернувся, і першою це помітила мати Доці. Якогось незрозумілого, бруднуватого кольору, з надірваним вухом і тонким хвостом, він то з'являвся, то знову пропадав ось уже роки півтора. Коли починалася зима, кіт зникав, і Доця боялася, що він десь згинув. Але на початку весни повертався знову. Показувався то там, то тут, лякав місцевих собак, крав яйця з курника і викопував кущі полуниці, потім зникав на кілька тижнів — і з'являвся знову. Влітку, в найкоротшу ніч, коли діти пускають вінки у Сітомлю, щоб у підсвітленому водному дзеркалі прочитати щось про свою долю, кіт сидів в очереті на тому березі, де починався ліс, і теж видивлявся щось. Батько казав, що рибу. Але Доця, дарма що дитиною вже не була, вдивлялася в темне плесо тим самим поглядом, що й кіт.

Казали, що кіт дикий, але це було не так. Людей він не боявся, але й не любив. Доця вже кілька разів пробувала його прилаштувати до когось. Двічі кіт втікав сам. Одного разу їй його повернули.

— Не виправдав сподівань, — коротко кинув пан Оксенік і подивився на Доцю так, ніби вона теж не виправдала сподівань.

Хоча вона і не виправдала. Шістнадцять, а досі не вчиться ні ремесла, ні науки, тільки до школи і ходить, де вона найстарша — лише тому, що ніхто не міг розібрати, що за доля їй судилася. Тому ніхто й не знав, куди її прилаштувати. Навіть маг містечка, пан Менжний, не мав що тут порадити. Може, саме тому Доця і прихилилася серцем до kota.

Вона навіть написала брату, який вчився в Заланітській академії, і домовилася, що привезе kota, щоб жив у бурсі й ловив мишей. Доця збрехала, коли написала, що від нього не втече жодна миша, шур і навіть кріт. Направду кіт боявся навіть павуків.

«Треба давати людям шанс! — подумала Доця і поставила черевики поряд із бродом. — Навіть якщо ці люди — коти-ти-и-и-и-и...»

Вода виявилася крижаною, течія — несподівано сильною. Доця виставила ліву руку вбік, щоб не впасти, а в правій затиснула праву намистину. Усього на шиї їх висіло дві, по обидва боки від дукача — несправжнього, не з металу, а з тоненької коштовної порцеляни. Його Доці зробив батько в подарунок на шістнадцяті уродини, а мати видала праву намистину. Ліва в Доці просто була — ніхто не пам'ятав, звідки саме. Мабуть, теж мати зробила, просто забула про це.

Права намистина, як завжди в такі моменти, заледеніла, і Доця гріла її в долоні, поки вийшла на інший берег. Мокрі ноги вгрузали у вологу землю, поділ сорочки намок, обважнів і вже встиг забруднитися.

Небо перед світанком починало сірішати, і ліс, що зверху поглядав на Доцю з крутого берега, здавався особливо зловісним. Чорні гілки його тягнулися донизу, готові зламатися і впустити кожного, хто довірився б їм.

До лісу менжняни тепер ходили рідко. Колись було не так: у крутий берег навіть вкопали східці з каменю і сухих колод, бо так простіше було підійматися і спускатися. Але сходи чи то не сподобалися Сітомлі, чи то муляли кручі, чи то забрали місце у коренів дерев. Словом, довго вони не простояли. Але із землі де-не-де досі стирчали уламки каменю і дерева. Доця всі ці «де-не-де» знала, а коли надійної опори не було, вона хапалася чіпкими пальцями за траву. Дихала швидко, волосся прилипало до скронь.

Знову почулося скавчання. Тепер воно більше нагадувало собаче дзявкання. Доця не знала, що коти так можуть, але тут з-під руки вислизнула кульбабка, білі парасольки пурхнули у ніс. Доця чхнула і мотнула головою. Разом з кульбабкою вона вирішила відігнати й усі зайві думки, щоб не заважали.

Як завжди, крутий берег став рівним якось зненацька. Доця видихнула, підвелася на ноги. Не втрималась — озирнулася. Менжне здавалося ляльковим, як малюнок у вертепі брата. Маленьке охайне містечко, де білі хатки

скидалися на порцелянові намистини, а садки й кущі — на скляні. Все це ошатне менжне намисто висіло на нитці — дорозі. Вона тягнулася з півдня, від далекого моря, і пливла поряд із Сітомлею на північ, до Заланіття. Доця намагалася розгледіти чумаків, але їх ще не було видно. Ні хмаринки куряви з півдня. З-за обрію на сході показався тільки краєчок сонця, і його важке золотаве світло повільно витікало на землю. Тепер чорнота, скільки її лишилося у світі, ховалася у лісі — у тінях старих крон.

Згори здавалося, що перед Доцею лежить цілий світ. Якби ж тільки він простягнув до неї руку! Якби ж це нарешті сталося, і не треба було більше чекати, чекати, чекати...

Доця зітхнула, тоді кивнула і пішла від світу в ліс. Власне, навіть побігла. Не тільки тому, що поспішала. Просто деякі речі у лісі краще не помічати, а на бігу робити це простіше.

Минулого ранку Доця залишила кошик у траві недалеко від краю лісу. Всередину поклала дрібні абрикоски із садка пані Личак. Чомусь кіт обожнював їх. По краях кошика звисали золотаві ниточки. Вони висіли знуджено, але в кошик їх на прохання Доці вплив маг містечка, пан Менжний, і це були нитки магії. Варто було коту застрибнути до кошика, як вони б сплелися, вполювавши його.

От тільки ні kota, ні ниточок тут більше не було.

З гущавини лісу знову хтось заскавчав. Доця подумала, що їй варто повертатися. Не вийшло — ну й не вийшло.

Але, повагавшись ще мить, пішла на звук далі в ліс.

Над головою гойдалися гілки. Ще гухкали пізні нічні пташки, але й починали тьохкали ранні. Десь квакала жаба. Дорогу Доці раз по раз переповзали кольорові змійки. Вони поспішали у власних справах і не зважали на неї, але дівчина все одно щоразу ввічливо поступалася стежкою. Скавчання чулося то зовсім близько, то десь далеко. Доця раптом подумала, що може заблукати, але потім вихопила поглядом знайоме грибне кільце. Сліди Гроловиці — так їх називали. Саме цей слід знали всі в Менжному. Якщо взяти від нього праворуч, можна вийти до галявинки, де росте чорномай-зілля. По нього ходили в останній день жнив, зривали жовту квітку на довгому стеблі й додавали його взимку до дідуха. Казали, що на Святвечір, пізно уночі, коли люди вже сплять, квітка починає світитися і, як вогник, показує дорогу померлим родичам, які спішать у гості.

Доця завжди намагалася не спати, щоб побачити це, але завжди засинала. Тепер вона теж позіхнула просто за звичкою. А потім, так і не дійшовши до галявини, перечепилася через кошик. І як він тут опинився? Кошик лежав на боці, на дні виднілися сліди кігтів. Нитки угорі сплелися, але... кота всередині не було. Тільки лежав якийсь згорнутий сувій тканини.

Чи це одяг?..

Якби Доця придивилася, то побачила б гобеленову тканину, помітила б краєчки витканих дерев, кущів, пнів, травинок, різноколірних квіток і як над усім цим хтось ніби

жбурнув хмаринку бджіл. Якби вона придивилася, то зрозуміла б, що це не просто тканина, а жупан, і краще його не чіпати.

Але Доця не встигла придивитися, бо з осики над головою, нявкнувши, зістрибнув кіт. Він явно цілив у кошик, але впав дівчині на голову, зваливши її з ніг. З несподіванки й болю Доця випустила кошик і на короткий час забула про все, крім болю: мабуть, кіт добряче подряпав її.

Коли вона отямилася, кіт був тут. Стояв поряд, іноді торкався її м'якою лапою і вилизував волосся, ніби намагався чи то втішити, чи то загоїти подряпини. Потім побачив, що Доця дивиться на нього, коротко нявкнув і відійшов до кошика. Він спробував роздряпати сплетені нитки магії, але зробити це було не так просто. Щоб розв'язати їх назавсім або на час, треба було точно знати, за які вузлики тягнути. Доця знала. Кіт, на диво, теж дряпав правильний вузлик, але лапками йому це не надто вдавалося.

Доця застогнала, сіла, а потім на колінах підповзла до кошика. Кіт більше не зважав на неї, але то й нічого. Так навіть простіше. Доця швидким рухом схопила його за загривок і притиснула до землі. Потім іншою рукою потягнула за вузлик, на час розв'язавши нитки, витрусила з кошика тканину, а потім посадила туди кота. Той обурено нявкнув і спробував вистрибнути, але нитки знову сплелися, надійно закривши його всередині.

Перевівши подих, Доця встала, обтрусилася зі спідниці стеблини трави. Потім розгорнула тканину. Та це жупан!